

Tanulmányok Luther irataiból.

VI.

„A világi felsőségről.“

A mióta az egyház utolsó diadalát is megvívta a pogánysággal szemben; a mióta léte feltételeit minden irányban a legteljesebb mértékben biztosítva látta: azóta egyetlen alkalmat sem szalasztott el, miáltal külső tekintélyét emelhetni, uralmát jól megalapozhatni vélte. Bármilyen magas fogalmakat örökölt a kereszténység a királyságra és császárságra nézve úgy a zsidóktól, mint a rómaiaktól; bár mindkét nép tudatában az állam feje, mint az Isten helytartója úgy élt: mégis kitartó munkával sikerült az egyháznak a világi hatalom fogalmát lényegesen alászállítani. Igaz, hogy Konstantinos óta az egyház az állam és császár védő szárnyai alá menekült; igaz, hogy a császárok nagy befolyást gyakoroltak az egyház életére, a menyiben a zsinatokat ők hívták egybe s azok határozatait ők erősítették meg: mégis lépten nyomon kitűnik az egyháznak önállóságra való törekvése s az állammal ellentétes érdeke. Már Ambrósius majlandi püspöknek sikerült Theodosiosszal letétetni császári jogát az egyház szabályai előtt. Azonban még sokáig volt az egyház az állam fenhatósága alatt. És éppen az állam adta kezébe azokat az eszközöket, a melyeknek ügyes felhasználásaival később veszedelmes ellenfele lehetett. Az egyház birtoklási és törvénykezési joga, a klerikus és laikus osztály megkülönböztetése s a klerikusnak a világi elem fölébe emelése, a püspököknek nyújtott kiváló előnyök és kedvezmények: mind megannyi lépeső volt az egyháznak hatalmi törekvéseiben. Ezekhez járult a monarchiai eszmének a megvalósítása, a mi a pápaságban jutott kifejezésre.

Császár és pápa! Két hatalmas versenytárs. Egyik az

egyházi, másik a világi hatalom képviselője. Küzdelmük az állam és egyház küzdelme. Nem ezélünk a két fél között lefolyt hosszas és elkeseredett harcot végig kísérni, mely a középkori egyháztörténelem nagy részét betölti s a mely az úgynevezett investitúra harcban élesedik ki a legjobban. Elég az, hogy e küzdelemben az egyházi hatalom erősebbnek bizonyult a világi hatalomnál. Ez a harc IV. Henrich német királyt Canossába juttatta; a Hohenstaufok uralmának tragikus véget vetett; a pápának és az egyháznak pedig megszerezte a 4-ik lateráni zsinat fényes dicsőségét.

Azonban a pápaságot is hamar utólérte végzete tulkapásaiért. Erről beszél a pápák „babyloni fogságának“ szomorú korszaka. Beszél amaz idő, a melyben egyértelműen nyilatkozott meg a kereszténység ama közohajtása, mely az egyháznak fejében és tagjaiban (in capite et membris) reformálását akarta. Mind hiában való. A pápákat képzelt nagyságok dicsősége annyira elvakította, hogy észre sem vették, hogy idegen területen járnak akkor, a mikor a világi hatalomhoz göresösen ragaszkodnak. A fej romlottsága megrontotta a tagokat is. Az egyház egy sötét chaosszá változott. Az evangelium és kereszténység, az egyház és állam, a papi és világi hatalom fogalmai annyira elhomályosultak és össze voltak zavarva, hogy egyiket a másiktól megkülönböztetni, egyiknek vagy a másiknak körét megállapítani nem lehetett. A scholastikusok, mint a hagyományok védelmezői s a pápaság hűséges csatlósai, különleges bölcsészetükkel még jobban összezavarták a helyzetet úgy, hogy Luther fenti idézett művének, János szász herceghez írott előszavában így szól: „Annyira teljesen hatalmába kerítette az ördög a zofistákat és a főiskolákat, hogy maguk nem látják, hogy mit és miképpen kelljen beszélniök vagy tanítaniök.“¹

A helyzet tisztázása, a fogalmak megvilágítása, az egyházi és világi felsőség határainak a kimutatása indította Luthert, hogy „a világi felsőségről“ czimű iratát 1523-ban nyilvánosságra hozza. E műben — a mint Köstlin mondja — „a világi és egyházi körök eddig ismeretlen szétválasztásának alapvető elveit és a lelkiismeret szabadságának eddig hallatlan és végtelenül fontos bizonyítékát találjuk meg.“ E szavak fejezik ki a mű

¹ Luther Márton művei: III. k. 364. l.

igazi méltatását. Éppen ezért annyira fontos okmánya ez a kereszténységnek s különösen a protestantizmusnak, hogy azzal részletesebben kell foglalkoznunk.

Ama hagyományos és minden szentírásbeli alapot nélkülöző egyházi felfogással szemben, hogy a papi rend s ennek uralma isteni eredetű, Luther is fölállítja a maga főtételét, a mely így hangzik: „A világi jog és hatalom Isten rendelkezéséből van a világon.“ Milyen óriási különbség és áthidalhatatlan távolság van a két felfogás között. De Luther a mit állít, azt bizonyítja is. Főtételét mindenek előtt a szentírásra alapítja. Mit tanít az irás ebben a tekintetben? Minden lélek a felső hatalmasságnak engedelmes legyen; mert nincs hatalmasság hanem Istentől. Róm. 13. v. 1—2 v. És tovább: „Annakokáért engedelmesek legyetek minden emberi rendelkezésnek, az Úrért.“ I. Pét. 2. r. 13—14. v. Ugyancsak erősségül hozza fel az irás ama helyeit is, a melyekben az embernek a bünt büntető joga van kifejezve. Ezt a büntető jogot — szerinte — mástól nem kaphatta az ember, mint Istentől.

Igaz, hogy sok ellenérvet is lehet s szoktak ellene felhozni ugyancsak a szentírásból s éppen Jézus és az apostolok tanításából. Így: „A gonosznak ne álljatok ellene gonoszszal.“ Máté 5. r. 39. v. „Magatokért boszút ne álljatok.“ Róm. 12. r. 19. v. Az irás eme szavai azt látszanak bizonyítani, mintha csakugyan a keresztények semmiféle büntető hatalommal nem bírnának. Azért a kath. tan ezeket „tanácsoknak“ tekinti, melyek csak a „tökéletes“ keresztényekhez vannak intézve. A közönséges keresztények még mindig az ó szövetségi „parancsolatok“ alatt állanak. Így tehát különbség van keresztény és keresztény, tanács és parancsolat között.

Luther ezt a megkülönböztetést helyteleníti. Szerinte a Krisztus beszéde minden keresztényre egyformán kötelező. Fél keresztények nincsenek. Vagy hisz és szeret valaki s akkor igaz keresztény, vagy pedig hitetlenül és szeretet nélkül él s akkor legyen egyházi vagy világi foglalkozása, még sem keresztény.

Az evangelium idézett szavai nem *tanácsok* a tökéletesek számára, hanem *parancsolatok*, a melyek minden keresztény embert egyformán köteleznek. És ha a Jézus szerinti istenor-szága általában megvalósult volna; ha az egész világ igaz hívő keresztényekből állana: akkor nem is lenne szükség a

királyok tekintélyére, a fegyverek erejére s a büntető hatalomra; mert akkor a szentlélektől vezéreltetve, mindenki a hit és szeretet parancsai szerint élne. A mint a jó fa jó gyümölcsöt terem, úgy az igaz keresztény minden külső kényszer vagy rendelet nélkül önkényt jót cselekszik.

Azonban mivel istenországa megvalósulva nincsen, mivel az embereknek nagyon csekély része él keresztényi módon: azért szükséges a fegyver, hatalom, a mely útját állja a gonoszok gonoszságainak. Mint a kötél és láncz a vadállaton, olyan a külső hatalom az emberen. Ha ez nem volna, akkor felfalná az ember egyik a mászt, feldulná a családi élet szentségét s a világot pusztasággá változtatná. Éppen azért a ki minden világi hatalom nélkül kormányozná a világot: az utat nyitna a féktelen szabadosságra és a korlátlan garázdálkodásra. A ki az evangelium elvei szerint akarna kormányozni, annak előbb az egész világot keresztényé kellene tennie. Minthogy pedig az nem lehetséges, s mivel a farkasokat és bárányokat nem lehet egy akolba zárni s egy területen legeltetni: azért fenn kell állnia a világi uralomnak is, a mely a külső békét védje s a rossz terjedését föltartóztassa.

Luther, a ki olyan mélyen be tudott hatolni az irás szellemébe, a fenti igék magyarázatánál önkényüleg és egyoldalúan járt el. Annyira gyűlöli a bűnt és gonoszságot, hogy annak a megakadályozására mindenféle fegyvert jogosnak tekint. És e felfogásában Jézusnak a szeretetre, türelemre és megbocsátásra buzdító szavai nem puhitják meg. Inkább kész azokat egy nem létező és megvalósíthatatlan világra vonatkoztatni, mint hogy a maga felfogásából valamit engedjen. Így esett meg, hogy az a Luther, ki a lelki szabadságnak volt hős bajnoka s ki olyan merészen tépte szét azokat a kötelékeket, melyek a hitszabadságot fogva tartották, másfelől a zsarnokság útját egyengette és uralmát támogatta. Tévedni emberi dolog. Ez alól Luther sem volt kivéve. Tévedése hamar megboszúlta magát. A német paraszt háboruban a zsarnokság ellen a szabadságért harczoló névtelen ezerek kiontott vére tesz bizonyosságot erről. A hatalom vakmerő lázadásnak tekint minden lépést, melyet az alattvalók a szabadság czélja felé tesznek s kész vérbe folytatni az ilyen irányu törekvéseket. E tekintetben Luther is a hatalom mellé állott s annak jogait az irás tekintélyével támogatta, védelmezte.

Hát vajjon a kereszténynek a hatalommal szemben hogyan kell viselkednie? Luther szerint kötelessége magát mindenben alája rendelni és neki engedelmeskedni. Ugyanis — így okoskodik — a keresztény ember nem csupán önmagának és önmagáért él. Ha azért látja, hogy a világi hatalomra a gonosz és rossz emberekért szükség van: akkor kötelessége a jó példaadás kedvéért annak engedelmeskedni, hogy a hatalom tekintélye és tisztelete fenmaradjon.

Még egy ezzel összefüggő kérdést akar tisztázni Luther, melyet felszínre hoztak a reformatió korában az úgynevezett rajongók. Ezek a szentírás egyes kifejezéseire s Jézus és az apostolok életére hivatkozva, tiltották a fegyver viselését. Így hát Luther sem térhetett ki a kérdés elől, hogy az igazi keresztény viselhet-e fegyvert s állhat-e a világi hatalom szolgálatába? Erre a kérdésre a fentiek után nyilván való a válasz. Ha a világi hatóságra szükség van: akkor annak szolgálatába nyugodtan állhat a keresztény, a nélkül, hogy a Jézus tanításával összeütközésbe jöjjön. Az igaz keresztény nem önmagáért áll a hatalom szolgálatába, nem azért, hogy ott boszút álljon vagy rosszat rosszal fizessen, hanem tisztán azért, hogy a külső békét fentartsa s ezáltal embertársainak szolgáljon. Luther szerint sem az ó, sem az új szövetség nem tiltja a fegyverviselést, sőt a biblia tanításaiból megállapíthatjuk, hogy a mikor a világi felsőségnek szolgálunk, akkor Istennek szolgálunk.

Igaz ugyan, hogy sem Jézus sem az apostolok fegyvert nem viseltek. Nem — mondja Luther, — mert nem az volt a hivatásuk. Még sok olyan hivatal van a világon, melyet ők nem töltöttek be, de azért mindenik jó és Isten előtt kedves hivatal. Jézus maga, ha fegyvert nem viselt, de azt el nem tiltotta. A mit ő akart e tekintetben, az ennyiből áll: A „keresztény embernek képesnek kell lennie minden gonoszságnak és jogtalanságnak elviselésére, ő maga ne álljon boszút, a bíróság előtt ne védekezzék, hanem úgy viselkedjék, hogy a maga érdekében általában ne legyen szüksége világi hatalomra és törvényre. De mások részére lehet, sőt kell megtorlást, jogot, védelmet és segítséget keresnie és tennie mindent a mit lehet.“¹

Még egy nagy kérdés lebegett a Luther szemei előtt s

¹ I. i. m. 382. l.

jelen iratának tulajdonképpeni célja az volt, hogy erre a kérdésre megfeleljen s azt tisztázza. Meddig terjedhet a világi felsőség hatásköre? Nagyon lényeges e kérdés, mert istenor-szága van veszélyben, ha a világi hatóság átlépi hatáskörét. Hol van hát a határ, melyen túl a világi hatalom nem léphet? „A világi hatalom törvényei tovább nem terjedhetnek, mint a testre, vagyorra s arra a mi külsőleg létezik a földön.“ A lélek mélységeibe, a hit dolgaiba tehát nem avatkozhatnak. A lélek kormányzására egyedül Isten igéje van hivatva. Soha sem azt kell néznünk, hogy mit hisz a tömeg, mit rendelnek az atyák és zsinatok, hanem azt, hogy mit tanít Isten igéje. Merő oktalanság az, mikor a külső hatalom a lélek s a hit dolgaiba avatkozik. Avagy ki parancsolhat a holdnak, hogy világoljon? Melyik bíró ítélne vajjon ott, a hol semmit nem lát s-nem ismer? Beláthat-e valaki a sziv és lélek rejtelseibe? Azért igen szépen mondja Luther: „Kinek-kinek dolga, hogy milyen a hite s neki magának kell törekednie valódi hitre; mert a mily bizonyos, hogy senki más nem mehet be helyettem a pokolba vagy az égbe, épp oly kevésbé hihet vagy nem hihet helyettem s a milyen kevésbé nyithatja, vagy elzárhatja előttem a mennyet vagy a poklot, épp oly kevésbé kényszeríthet hitre vagy hitetlenségre. Mivel tehát mindenkinek lelkiismeretétől függ, hogy miképp hisz vagy nem hisz, s ebből a világi hatóságnak semmi rövidsége nincsen, ez okból legyen ő is elégedett s intézze a maga dolgait s hagyja az embereket, hadd hidjenek így vagy amúgy, a mint lehet és tetszik nekik és senkit erőszakkal ne kényszerítsenek, mert a hit az egyéniség szabad elhatározása melyre senkit sem lehet kényszeríteni. Istennek műve az az emberi lélekben.“¹ Az egyéniség nagyrabecsüléséből s az emberi jogok mély tiszteletéből fakadó igaz szavak ezek. Mintha Dávid Ferenczet hallanók, a ki szintén erős meggyőződéssel hirdette, hogy „A hit Isten ajándéka.“

Mi következik abból, ha akár az egyház, akár a világi hatóság külső kényszert alkalmaz a hit dolgaiban? Következik a tettetés, a hazugság, álszenteskedés és képmutatás. Ezek a bűnök pedig azok fejére szállanak, kik a külső kényszert alkalmazták. Luthernek e figyelmeztetését ma is megiszivlelhetnék

¹ I. i. m. 389. l.

azok, kik családi és társadalmi kapcsolatokat, ígéreteket és fenyegetéseket használnak a hitbéli meggyőződés lerontására, a kik durva kézzel nyulnak az ember lelki világába, a hol pedig uralodni, egyedül Istennek áll hatalmában.

Egyházi felfogás szerint az „eretnység“ mindig égrikiáltó bűn volt. Azokat üldözni, tüzzel vassal pusztítani kell, mert a ki azt teszi, az Isten előtt kedves dolgot cselekszik. Felteszi azért Luther is e kérdést: Hát ezek szerint az eretnység ellen semmi védelem nincsen? A világi hatóság nem szólhat bele a kérdésbe. Az eretnységet soha sem lehet erőszakkal elnyomni, ahoz más eszköz kell; itt más kérdésről van szó, semhogya azt fegyverrel lehetne elintézni. Isten ígéje intézkedjék ebben, ha ez nem elegendő, elintézetlen marad a világi hatalom előtt, még ha vérrel tölti is meg a világot. Az eretnység lelki baj, azt nem lehet semmiféle karddal vágni, semmiféle tüzzel elégetni, semmiféle vízzel megfulasztani. Egyedül Istennek ígéje az, a mely ezt megteszi. Milyen másképpen cselekedett Luther nagy kartársa, a genfi városi tanács teljhatalmu dictatora.

Ha a fentiek után az igaz keresztények között semmi külső kormányzásra szükség nincsen; ha minden keresztény egymással egyenlő s a másik fölött úr senki sem lehet: akkor hová lesz a papok és püspökök hatalma? Luther szerint „az ő kormányzásuk nem felsőség vagy hatalom, hanem szolgálat és hivatás, mert ők nem állanak magasabban s nem jobbak más keresztényeknél.“ „Az ő kormányzásuk semmi más, mint Isten ígéjének terjesztése, hogy a keresztényeket vezessék, az eretnekeket meggyőzzék.“

Végezetül Luther a világi fejedelmek hivatását is körvonalozza s kötelességüket a következő négy pontban foglalja össze: „Először igaz bizalommal és őszinte imádsággal tartozik Isten iránt. Másodszor szeretettel és keresztény szolgálattal az alattvalók iránt. Harmadszor éles észszel és elfogulatlan okossággal tanácsosai és hatalma viselőivel szemben. Negyedszer a gonosztevők ellen szerény komolysággal és szigorral. Ily módon a ki állásában kifelé és befelé igazságos, az tetszeni fog úgy az Istennek, mint az embereknek.“

Luther ez iratában hármassal czélt szolgál. Kimutatja a világi felsőbbség isteni eredetét; de egyben megszabja hatáskörét, a mely a testi vagy külső dolgokra terjed ki. Ha ezen túl lép,

Isten akarata s az evangelium ellen cselekszik. Másik czélja, hogy a rajongókkal szemben bebizonyítsa, hogy a keresztény embernek a fegyverviselés nem csak joga, hanem kötelessége is az általános rend megóvása és a közbiztonság megőrzése czéljából. És végül hathatós védelmébe veszi az egyéniséget, a mely eddig beleveszett, hol az egyházi, hol a világi hatalomba.

Tagadhatatlan, hogy ez irat a hagyományok romjaiból sokat eltakarított; a helyzetet világosabbá tette s különösen a hit és lelkiismeret szabadságának hangoztatása által a protestantizmusnak kiváló szolgálatot tett. Sajnos, hogy a világi felsőség a testi dolgokban neki megjelölt korlátlan hatalommal visszaélt. Sőt túllépte hatáskörét, midőn a lelkiekbe is beavatkozott. Azonban már ezért Luthert nem lehet felelőssé tenni. Ő elég világosan megmutatta a határvonalat, a melyen túl már jogsértést követ el. S mégis már két év mulva az első speieri gyűlés a fejedelmeket teszi felelőssé Isten és a császár előtt az egyházi életért s annak kormányzásáért. Ennek a téves iránynak végső kifejlődése az úgynevezett földesúri rendszer, (systema territorialis) mely szerint az egyház teljesen belemerült a világi hatalomba s nemcsak a fejedelem, de még a földesurak is kényszeríthették alattvalóikat a saját vallásuk követésére. Ez az irány midőn oda jutott, hogy nyíltan hirdette a „cujus est regio, eius est religio“ elvét: akkor homlokegyenest ellentétbe helyezkedett Luthernek az egyéniség jogairól és a lelkiismeret szabadságáról lefektetett alaptételeivel.

VII.

„A keresztény gyülekezet jogáról és hatalmáról.“¹

Az absolutismus telhetetlen. Mennél nagyobb területet hódított meg, annál nagyobbat kíván. Önmagán kívül jogot és hatalmat nem tűr. Lábbal tipor minden isteni és emberi jogot.

Ez általános jellemzés alól az egyházi absolutismus nem kivétel. A midőn az egyént megfosztotta emberi jogaitól, a midőn az egyéni hit, szabadság és meggyőződés magasztos fogalmait teljesen kitörölte szótárából: ugyanakkor a keresztény gyülekezeteket is megfosztotta ama jogaitól, a melyekkel

¹ Luther művei. IV. 13. 65. l.

kezdetben szabadon éltek és intézték ügyeiket. A gyülekezeti önkormányzat miként fért volna össze a pápai hatalom mindenhatóságával.

Luther eddigi irataiban az egyént igyekezett megszabadítani a hierarchia karjaiból. Most egy lépéssel tovább menve, a gyülekezet jogait akarja tisztázni. Ha minden ker. ember pap, a mint ezt már szépen bebizonyította: akkor az ilyen keresztények által alkotott gyülekezet nem lehet pusztá báb s a hatalomnak tehetetlen szolgája. Ha szabad az egyén, legyen szabad a gyülekezet is. Vissza kell hát adni neki ama jogait, melyek az evangelium szerint föltétlenül megilletik s a melyeket az első száz években háborítatlanul gyakorolt is.

Különösen két jogát mutatja ki itt Luther a keresztény gyülekezetnek: itélni az egyházi tan felett és prédikátort alkalmazni vagy elmozdítani. Elemi jog mind a kettő; de azért igen érdekes végig kísérni, hogy Luther miként és minő érvekkel emeli ki a mesterségesen confiscált jogok nagy temetőjéből. Annyival fontosabb, mert ez iratban vannak letéve Luthernek a gyülekezeti szervezetre vonatkozó alap-gondolatai.

Mi a ker. gyülekezet? Ezt a kérdést kell mindenek előtt tisztázni, nehogy a ker. gyülekezet alatt emberi dolgot, vagy ténykedést értsen valaki. Az a ker. gyülekezet Luther szerint, „a hol a tiszta evangelium prédikáltatik.“ Mint a sereget a zászlóról, úgy a keresztények táborát az evangeliumról lehet felismerni. A hol az evangelium hat, legyenek bár ketten-hárman, ott van az egyház. De pogány gyülekezet az, bármilyen sok tagból álljon is, a mely az evangeliumot megtagadta. Ne ámitsák hát magukat és másokat a papok, püspökök és zsinatok azzal, hogy ők a kereszténység képviselői. Megtagadták az evangeliumot. Gyülekezetük pogány és világias gyülekezet csupán.

Az igazi keresztény gyülekezetnek egy igen üdvös s a mai korban is megszívlelendő tanácsot ad Luther, azt t. i., hogy ne pusztán a hagyományokból táplálkozzék, a multat minden kritika nélkül ne kövesse, hanem figyeljen a lélek szavára és szükségleteire; mert a mint igen szépen mondja: „A lélek egy örökkévalóság, mely minden felett áll, a mi mulandó, a mi időhez van kötve.“

Ez általános elvből kifolyólag elveti azt a hagyományos

felfogást, mintha az egyházi tan megítélésére csupán a püspökök, zsinatok és pápa volnának hivatva. A Krisztus ezzel éppen ellenkezőt tanít. Ő lépten-nyomon azt hirdeti, hogy a hivek, a nyáj, a juhok illetékesek ítéletet mondani. Taníthat a pápa vagy a püspök, de tanait csak a hivek ítélik. Bármi is legyen ezzel szemben a régi gyakorlat, de Isten igéje elsőb minden hagyománynál. Avagy mi értelme volna Jézus eme parancsának: „Órizzétek a hamis prófétáktól“, ha a hallgatóknak nem volna joguk ítélni a tan felett? És miért mondotta volna Pál apostol: „Mindeneket megpróbáljatok, s a mi jó azt megtartsátok“, ha a tanítás fölött a hiveknek nincs joguk elmélkedni, vizsgálódni? Nemcsak joga, hanem kötelessége is a keresztény gyülekezetnek a tan fölött ítéletet mondani, hogy az által a hamis tudományt megkülönböztesse az igaz tantól, az emberi szerzeményeket Isten igéjétől. Minden keresztény pap, ki jogositva van, hogy szükség esetén Isten igéjét hirdesse. Hogy ne volnának hát illetékesek, a mások tanítása fölött ítéletet mondani.

A ker. gyülekezetnek másik sarkalatos joga, mely az elsőből önkényt következik az, hogy egyházi tanítókat meghívhat, választhat és alkalmazhat. Egyetlen püspöknek sincsen joga a gyülekezet akarata és választása nélkül egyházi tanítót alkalmazni. A püspök csupán megerősíti azt, a kit a gyülekezet választott. De ha nem erősítene meg; az illető a gyülekezet meghívása által amúgy is meg van erősítve. Ez a felfogás is a biblián és az ősi gyakorlaton alapszik. Sem Pál, sem Titus, sem Timotheus soha egyetlen presbytert sem alkalmaztak a gyülekezetekben azoknak választása és beleegyezése nélkül. Sőt diakonusokat sem alkalmaztak önkényüleg az apostolok. Hogy töltötték volna be a legmagasabb hivatalt, mely az ige hirdetésével volt összekötve?

Még Luther méltatja röviden a gyülekezet által szabadon választott lelkipásztor hivatalát és megjelöli működésének főirányát. Szerinte a prédikátorság a „legmagasabb“ hivatal a kereszténységben. Ettől függ s ezen alapszik szerinte minden hivatal. A hol prédikátor nincsen, ott nem épülhetnek a hivek, nem terjedhet az evangelium. Milyen szép méltatása ez a papi hivatalnak! S milyen távol jár ettől a mai kor felfogása, mely a prédikatori tisztet méltányolni alig tudja. Pedig a mely tár-

sadalomban a vallásnak, erkölcsnek s az eszményiségnek nem lennének lelkes szószólói, istenországának buzgó szívü munkásai: az a társadalom elveszitené léte biztosítékát, a fővényen épült házhoz hasonlítana. Az országok támasza, talpköve, ma is a tiszta erkölcs.

De hogy a prédikátor megfelelhessen szép hivatásának, mi legyen főkötelessége, a mely körül minden munkásságának csoportosulnia kell? Talán a külső szertartások gyakorlásában merül ki tevékenysége? Nem! A prédikátor főtiszte az *igehirdetés*. A keresztelés, bérmálás, harang-, oltár- és templomszentelés, mind mellékes foglalkozás e mellett. Azokat bárkire bízhatja a prédikátor, a mint Jézus és az apostolok tették, de az igehirdetést senkire sem tanácsos bízni.

Azért „néma bálványoknak“ nevezi Luther azokat a püspököket, a kik mindeféle ceremonialis dolgot nagy képpel végeznek, csak éppen az igehirdetést bízzák káplánjaikra.

A nagy reformatornak e mélyen járó útmutatásából tanulhatna egyfelől a mai társadalom, a mely mindent kíván a lelkipásztortól, csak éppen az igehirdetés tekintetében vár a legkevesebbet. Holott az evangéliumi szellem ápolása sokkal több erőt kölesönözne a társadalomnak, mint holmi üzleti szellem fejlesztése. De tanulhatnának másfelől azok a lelkipásztorok is, a kik a protestantizmus emlőjéről táplálkoznak s mégis az igehirdetést a legkisebb kötelességnek tekintik. Általánosan kezd elterjedni az a bal felfogás, hogy a mai korban a pap nem a szószéken töltheti be hivatását, hanem a társadalmi élet ama területein, a hol a hivek anyagi boldogulását eszközölheti. Ebből kiindulva, ott látjuk a papot mindenütt, a hol a világi kalmárkodás ügyét kell előbbre vinni, de istenországa fejlesztésében a legkevésbé látjuk képviselve. Nem szeretnők, ha félreértetnénk. Nem egy a világtól elvonult és elzárkózott testületnek képzeljük a prot. papságot. A vallást nem úgy tekintjük, mint a mely csupán földöntúli üdvünket munkálja. Ellenkezőleg szoros kapcsolatot látunk e földi és a földöntúli élet, az evangélium és a társadalom között. Ezért a vallás szolgálát nem akarjuk elzárni a világtól és a társadalomtól. Ott kell nekik lenniök mindenütt, a hol a társadalmi forrongásokat figyelemmel kísérhetik, a hol a bajokat és kóros tüneteket felfedezhetik s a sebeket vagy az áldás forrásait megláthatják. Ott kell lennie mindenütt, a hol a fejlődő kor szükségleteivel,

a népboldogulás eszközeivel megismerkedhetik. Csak hogy mind ezekre a helyekre ne az üzleti szellem, ne a földhözragadottság vigye, hanem amaz eszményi gondolat, hogy az ő hivatása az életet, a világot és társadalmat fölemelni, megnemesíteni, a helyes útra terelni az evangelium által. Az élet, a világ, a társadalom csak iskola a Krisztus igaz szolgájára, mely őtet igazi hivatása betöltésére tanítja. Mihelyt ez az iskola nem segíti, hanem akadályozza hivatása betöltésében: azonnal észre veheti, hogy célját eltévesztette. A mi igazi célunk, a mit soha semmiféle körülmények között felednünk nem szabad, az hogy az evangelium szellemét a maga eredeti tisztaságában felfogva, oly erővel tudjuk hirdetni, hogy az a világba merült ember szeméit az égre emelje, a földhöz ragadott előtt az eszménység szépségét megkedveltesse, az önzőt emberszeretetre, a bűnöst erényre tanítsa. Azért kell leszállanunk az élet mélységeire, hogy embertársainkat fölemelhessük s nem azért, hogy minket is elborítson a világiasság áradata. Szóval a protestáns pap a maga igazi hivatását ma is a szószéken, az ige erőteljes hirdetésével töltheti be. Itt van az ő működésének középpontja. Azért távozik el ettől, hogy eszmét és gondolatot hozzon ide. A biblia, a tudomány, a társadalmi élet ismerete mind mennyi hatalmas eszköz kezében, a melyeket öntudatosan használva, lehet a Jézus Krisztus „jó vitéze“. Mert igaza van Luthernek, hogy az igehirdetés a papnak „legmagasabb és legmagasztosabb tiszte“.

VÁRI ALBERT. .

Egyházfőtanácsi gyűlés.

(Oct. 25. 26. 27.)

I. Ferencz József püspök megnyitó beszéde.

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Egyházi törvényeink értelmében az évenként tartandó egyházi főtanács a mai napra egybehivatván, van szerencsém annak ily szép számmal egybegyűlt tagjait elnöktársammal együtt a legmelegebben üdvözölni.

A mint a meghívókkal együtt kiküldött tárgysorozatból méltóztatnak látni, alig volt főtanácsi gyűlésünk, a melyre több munka várt volna, mint jelen főtanácsi gyűlésünkre, úgy a tárgyak számát, mint azoknak fontosságát s részben rendkívüliségüket is tekintve.

Ez utóbbiak közé tartozik minden esetre az E. K. Tanácsnak Dávid Ferencz első püspökünk születése 400-ik évfordulója megünneplése ügyében teendő előterjesztése. Ez azonban, úgy hiszem egyáltalában nem fog nehézséget okozni s a legkedvesebbek közé is fog tartozni. Mert teljesen meg vagyok győződve, hogy az egyházi főtanácsunk minden tagjának keblében visszhangra talál, sőt a legnagyobb örömmel teszi magáévá egész egyházunknak minden tagja a legkisebttől a legnagyobbig, hálát adva Istennek, hogy az a szellemi fény, mely Dávid Ferenczünk lelkéből sugárzott ki a hit világára, nem aludt ki, bár kioltására századok alatt mindent elkövettek azok, a kiknek szemét ez e fény sértette; sőt ma nemcsak kicsiny egyházunkban lobog, hanem azon kívül is mind nagyobb terjedést nyer.

Ugyancsak a kellemesebb tárgyak közé tartozik füzesgyarmati és petrosényi központtal szervezendő körlelkészi állások iránti előterjesztése az E. K. Tanácsnak. Körlelkészi állások szervezése iránt általában már többször tétetett indítvány főta-